

ПРЕДЛОГ НА ЗАКОН
ЗА ГРАЃАНСКА ОДГОВОРНОСТ ЗА НАВРЕДА И КЛЕВЕТА

1. Општи одредби

Цел и содржина на законот

Член 1

Со овој закон се уредува граѓанската одговорност за штета нанесена на честа и угледот на физичко или правно лице со навреда и клевета.

Основни начела

Член 2

(1) Законот ја гарантира слободата на изразување и информирање како една од битните основи на демократското општество, јавноста и одговорноста во вршењето на јавните функции.

(2) Ограничувањата на слободата на изразување и информирање законски се уредуваат со определување на стриктни услови за граѓанска одговорност за навреда и клевета, во согласност со Европската конвенција за заштита на човековите права и основните слободи (чл.10), практиката на Европскиот суд за човековите права и Уставот на Република Македонија, врз начелото на забрана на злоупотреба на правата заради повреда на други основни човекови слободи и права.

(3) Надоместувањето на штетата на физичко или правно лице, како и судската постапка за надоместување на штетата се засновани врз начелото на законитост, правичност, пропорционалност и постапност во определувањето на правните последици на утврдената одговорност за навреда или клевета.

Примена на законот

Член 3

(1) Одредбите на овој закон за постапката на надоместување на штетата и правото на одговор и исправка се применуваат и во кривичната или граѓанската постапка за надоместување на штета за кривични дела против честа и угледот.

(2) Во постапката на утврдување на одговорноста за навреда и клевета и надоместување на штетата се применуваат одредбите на Законот за

облигационите односи, Законот за парничната постапка и Законот за извршната постапка, ако со овој закон не е поинаку определено.

Примена на Европската конвенција за заштита на основните човекови права

Член 4

Ако судот со примена на одредбите од овој закон не може да реши определено прашање поврзано со утврдувањето на одговорноста за навреда или клевета, или смета дека постои законска празнина во однос на решавањето на такво прашање, ќе ги примени одредбите на Европската конвенција за заштита на основните човекови права и стојалиштата на Европскиот суд за човековите права содржани во неговите пресуди.

Значење на законските изрази

Член 5

(1) Како носител на јавна функција се смета службено, воено, одговорно лице во правно лице или лице кое врши работи од јавен интерес, според значењето на тие изрази определено со Кривичниот законик на Република Македонија.

(2) Како подрачја и прашања на јавен интерес се сметаат особено: сите облици, институции и активности на вршење на државна власт и јавни институции, локална самоуправа, општествени дејности како здравството, културата, уметностите, образованието, науката, спортот, средствата на јавно информирање, правниот систем и примената на правото и економскиот систем и економските односи и животната средина.

(3) Како професионални стандарди и етика на новинарската професија се сметаат правилата за законито и совесно прибирање, анализа и публикување на информации, утврдени со закон или со саморегулаторен акт на професионалната организација на новинарите или на саморегулаторно тело на медиумите.

(4) Како штета се смета материјална и нематеријална штета предизвикана на физичко или правно лице со навреда или клевета.

2. Одговорност за навреда и клевета

Одговорност за навреда

Член 6

(1) За навреда одговара тој што со намера да омаловажи, со изјава, однесување, објавување или на друг начин ќе изрази за друг понижувачко мислење, со кое се повредува неговата чест и углед.

(2) Одговорност за навреда постои и ако со такво дејствие се омаловажува угледот на правно лице, група лица или умрено лице.

(3) За навреда сторена преку средство за јавно информирање, одговара, солидарно или поединечно, авторот на навредливата изјава, издавачот, уредникот или лицето што го заменува и правното лице што го издава средството за јавно информирање.

(4) Во случаите од став 3, авторот на изјавата не одговара за навреда, ако докаже дека објавувањето на навредливата изјава му било наложено од страна на уредникот или лицето што го заменува, или содржината на неговата изјава е битно изменета од страна на уредникот или лицето што го заменува.

(5) Авторот на изјавата не одговара ако таа добила навредлив карактер со нејзиното опремување со ставање на наслови, поднаслови, фотографии, извлекување од на делови на изјавата од нејзината целовитост, најави или на друг начин од страна на уредникот или лицето што го заменува.

Исклучување на одговорноста

Член 7

(1) Нема одговорност за навреда ако:

1) изјавата е дадена во работата на Собранието на Република Македонија, во работата на советите на општините и Градот Скопје, во управна или судска постапка или пред Народниот правобранител, освен ако тужителот докаже дека е дадена злонамерно;

2) е пренесено мислење содржано во службен документ на Собранието на Република Македонија, Владата, органите на управата, судовите или други државни органи, соопштение или други документи на меѓународни организации или конференции, соопштение или друг документ за информирање на јавноста издадени од надлежни државни органи, установи или други правни лица, соопштение или друг службен документ од истраги за сторени кривични дела или прекршоци;

3) во изјавата се пренесени мислења изнесени на јавен собир, во судска постапка, или друга јавна манифестација на активноста на државни органи, установи, здруженија или правни лица.

(2) Не е одговорен за навреда тој што во научно, книжевно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес или други оправдани интереси, ќе изнесе понижувачко мислење за друг, ако:

1) од начинот на изразувањето или од другите негови околности произлегува дека тоа нема значење на навреда;

2) не предизвикало значителна повреда на честа и угледот на личноста; и

3) не е изнесено исклучиво со цел да се понижи личноста на друг или да се омаловажи неговата чест и углед.

(3) Не е одговорен за навреда тој што ќе изнесе понижувачко мислење за носител на јавна функција во јавен интерес, ако докаже дека е тоа засновано врз вистинити факти, или ако докаже дека имал основана причина да поверува во вистинитоста на таквите факти, или ако изјавата содржи оправдана критика или поттикнува расправа од јавен интерес или е дадена во согласност со професионалните стандарди и етика на новинарската професија.

(4) При оценувањето на условите за исклучување на одговорноста од став 1 до 3, судот ќе ги примени критериумите за оправдано ограничување на слободата на изразување содржани во Европската конвенција за човековите права и во судската практика на Европскиот суд за човековите права.

Одговорност за клеветата

Член 8

(1) За клеветата одговара тој што за друго лице со утврден или очебиен идентитет, со намера да наштети на неговата чест и углед, пред трето лице изнесува или пронесува невивистинити факти што се штетни за неговата чест и углед, а знае или бил должен и може да знае дека се невивистинити.

(2) Одговорност за клеветата постои и ако невивистинитото тврдење содржи факти штетни за угледот на правно лице, група лица или умрено лице.

(3) Ако е изнесувањето или пронесувањето невивистинити тврдења за факти е сторено преку средство за јавно информирање, за клеветата одговара авторот на изјавата, а ако автор на изјавата е новинар, солидарно или поединечно одговара и издавачот, уредникот или лицето што го заменува и средството за јавно информирање.

(4) Во случаите од став 3, новинарот како автор на изјавата не одговара за клеветата, ако докаже дека нејзиното објавување му е наложено од страна на издавачот, уредникот или лицето што го заменува или содржината на неговата изјава е битно изменета од страна на уредникот или лицето што го заменува.

(5) Новинарот како автор на изјавата не одговара ако таа добила карактер на клевета со нејзино опремување со ставање на наслови, поднаслови, фотографии, извлекување од на делови на изјавата од нејзинината целовитост, најави или на друг начин од страна на уредникот или лицето што го заменува.

Докажување на вистинитоста

Член 9

(1) Вистинитоста на фактите, содржани во тврдењето, е должен да ја докажува тужениот.

(2) Нема да одговара за клевета тужениот што ќе ја докаже вистинитоста на своето тврдење или ќе докаже дека имал основана причина да поверува во неговата вистинитост.

(3) Тој што за друг лажно изнесува или пронесува дека сторил кривично дело за кое се гони по службена должност може да ја докажува вистинитоста на своето тврдење само со правосилна осудителна пресуда за тоа лице, а со други доказни средства само ако гонењето или судењето не е можно или не е дозволено.

(4) По исклучок од став 1 и 2, товарот на докажување паѓа врз тужителот кој како носител на јавна функција има законска должност да даде објаснување за факти поврзани или од значење за вршењето на неговата функција, а тужениот ќе докаже дека имал разумно прифатливи причини за изнесување тврдење што е во јавен интерес или во интерес кој е попретежен од заштитата на честа и угледот на тужителот.

(5) Во случаите од став 1 до 3, исклучувањето на одговорноста за клевета не ја исклучува одговорноста на тужениот за навреда ако се исполнети условите за таква одговорност од член 7 и 8.

Исклучување на одговорноста

Член 10

(1) Исклучена е одговорноста за тврдење за факти штетни за честа и угледот на друг што е дадено во научно, книжевно или уметничко дело, во сериозна критика, во вршење на службена должност, новинарска професија, политичка или друга општествена дејност, во одбрана на слободата на јавно изразување на мислата или на други права или при заштита на јавен интерес или други оправдани интереси, ако:

1) се изнесува или пронесува тврдење што е содржано во соопштение, одлука или друг документ на државен орган, установа или правно лице, или е изнесено на јавен собир, во судска постапка, или друга јавна манифестација на активноста на државни органи, установи, здруженија или правни лица;

2) на лицето што го изнесува или пронесува таквото тврдење му е оневозможено остварувањето на правото на пристап до информации од јавен карактер спротивно на прописите за слободен пристап до информациите, на кое се повикува во својата одбрана;

3) тврдењето се однесува на сторено кривично дело за кое се гони по службена должност, ако тужениот докаже дека имал основана причина да поверува во вистинитоста на она што го изнесувал или го пронесувал и дека тоа е сторено во заштита на јавен интерес;

4) неvistините факти, содржани во тврдењето, имаат споредно значење во однос на вистините факти на кои се однесува тврдењето и битно не ја менуваат неговата целовита смисла на вистинито тврдење; или

5) во средство за јавно информирање се изнесуваат факти кои се однесуваат на прашања од јавен интерес со повикување на сериозни извори на сознанија за нивната вистинитост, спрема кои тужениот постапувал со потребната мера на должно внимание во согласност со професионалните стандарди и етика на новинарската професија.

Одговорност на давателот на медиумски услуги или сопственикот на веб-домеин

Член 11

(1) Давателот на медиумски услуги или сопственикот на веб-домеин не одговара за навреда и клевета поради овозможувањето пристап кон навредливи мислења или клеветнички тврдења, за кои одговараат нивните автори, освен ако свесно и намерно не преземал мерки за нивно отстранување по барање на лицето оштетено со навредата или клеветата.

(2) Ако лицето од став 1 не постапил по таквото барање, презема солидарна одговорност, заедно со авторот, за надоместување на штетата за навреда или клевета.

(3) Давателот на медиумски услуги или сопственикот на веб-домеин се ослободува од одговорност ако докаже дека веднаш по добивањето на

барањето од став 1, во рок не подолг од 24 часа, ги преземал сите технички и други мерки за отстранување на информацијата.

3. Надоместување на штетата и други правни последици на одговорноста за навреда и клевета

Ублажување на штетата

Член 13

(1) Пред поднесување на тужба за надоместување на штетата, физичкото или правното лице на кое му е нанесена штета со навреда или клевета е должно да преземе мерки за ублажување на штетата, со барање за извинување и јавно повлекување или исправка на изјавата со која е штетата нанесена.

(2) Извинувањето или јавното повлекување на навредливата или клеветничка изјава се објавува на истото место или време и во ист обем како и изјавата која се негира.

Право на реагирање, одговор и исправка

Член 14

(1) Ако навредата или клеветата е сторена по пат на средство за јавно информирање или компјутерски систем, оштетениот има право да поднесе барање за објавување на одговор и повлекување или исправка на навредливата или клеветничката изјава во рок од седум дена од денот кога дознал дека е објавена, но не подоцна од еден месец од нејзиното објавување.

(2) Средството за јавно информирање од став 1 е должно да го објави одговорот или исправката во рок од петнаесет дена од доставување на барањето, во првиот нареден број ако се работи за периодични изданија или во друго средство за јавно информирање ако се работи за непериодична публикација.

(3) Одговорот или исправката се објавува без измени или дополнувања на истото или соодветно место во средството за јавно информирање и на ист или сличен начин на оној на кој била објавена информацијата.

(4) Исправката, односно одговорот не смеат да бидат несразмерно подолги од информацијата, односно од делот на информацијата на која се однесуваат, освен ако содржат потребни објаснувања за нејзиниот карактер или фактите на кои се однесуваат.

(5) Во истото издание на средството за јавно информирање не може заедно со исправката, односно одговорот да се објавува и коментар или одговор на исправката, односно одговорот.

(6) Објавувањето на одговорот или исправката може да се одбие ако:

- 1) барањето не е доставено во рокот определен во став 1;
- 2) одговорот содржи навреда или клевета;
- 3) одговорот е во спротивност на со закон заштитени интереси на трети лица;
- 4) објавувањето не е во согласност со стандардите утврдени во препораките на Советот на Европа.

Заштита на правото на одговор и исправка

Член 15

Лицето на кое, спротивно на член 14 од овој закон, му е одбиено барањето или не му е објавен одговор или исправка од средството за јавно информирање, во рок од еден месец од денот на одбивањето или необјавувањето може да поднесе претставка до саморегулаторното тело на средствата за јавно информирање, кое ги презема потребните мерки предвидени со професионалните стандарди и етика на новинарската професија.

Надоместување на штетата за навреда

Член 16

(1) Надоместување на нематеријална штета за навреда се досудува само ако сторителот на навредата не се извинил и јавно не ја повлекол навредливата изјава или ако ја повторил навредата по судската одлука со која се забранува такво повторување.

(2) Висината на паричното надоместување на штетата треба да биде пропорционална со штетата нанесена на угледот на оштетениот и при нејзиното одредување судот треба да ги земе предвид сите околности на

случајот, посебно околностите од член 13 и 14, како и имотната состојба на тужениот.

(3) Надоместувањето на докажаната материјална штета може да се состои во парично надоместување на вистинската штета или на изгубената добивка.

Надоместување на штетата за клевета

Член 17

(1) Надоместувањето треба да биде пропорционално со предизвиканата штета и да ја опфаќа нематеријалната штета нанесена на честа и угледот на оштетениот, како и докажаната материјална штета како вистинска штета или изгубена добивка.

(2) При одредување на износот на паричното обесштетување, судот треба да ги земе предвид сите околности на случајот, особено околностите од чл.13 и 14, како и имотната состојба на тужениот.

(3) Како посебни околности судот ќе ги земе предвид околностите што упатуваат на остварување од тужениот на материјална или друга корист со нејзиното извршување.

(4) Заради намалување на штетата, тужениот може да докажува дека се извинил, понудил извинување или на друг начин направил сериозен обид да ги отстрани штетните последици на клеветата.

Ограничување на надоместокот за нематеријална штета

Член 18

(1) Судот не може да досуди како надоместување на нематеријална штета предизвикана со навреда или клевета паричен износ поголем од:

- 1) пет просечни плати остварени во Република Македонија во последното тромесечие пред донесувањето на пресудата за навреда;
- 2) десет просечни плати остварени во Република Македонија во последното тромесечие пред донесувањето на пресудата за клевета.

(2) За навреда или клевета сторена преку средствата за јавно информирање износот на нематеријалната штета не може да биде поголем од:

- 1) - остварени во Република Македонија во последното тромесечие пред донесувањето на пресудата за новинарот;
- 2) - за уредникот;
- 3) - за правното лице.

(3) При определувањето на износот на нематеријалната штета судот посебно ќе има предвид дека тужениот јавно се извинил и ја повлекол својата навредлива или клеветничка изјава.

4. Постапка за утврдување одговорност и надоместување на штетата

Поведување на постапката

Член 19

(1) Постапката се поведува со тужба за утврдување одговорност и надоместување на штета за навреда или клевета, поднесена од оштетеното физичко или правно лице или неговиот законски застапник или старател.

(2) Ако е оштетениот дете, овластен за поднесување тужба е неговиот родител или старател.

(3) Ако е навредата или клеветата сторена спрема умрено лице, овластени за поднесување тужба се неговиот брачен другар, децата, родителите, браќата или сестрите, посвоителот, посвоеникот или друго лице со кое умреното лице живеело во заедничко домаќинство, ако со навредата или клеветата е нанесена штета на нивната чест и углед.

(4) Лице кое врши јавна функција, оштетено со навреда или клевета, може да се појави како тужител само во неговото лично својство на физичко лице.

Рок за поднесување тужба

Член 20

(1) Рокот за поднесување тужба според одредбите на овој закон е три месеци од денот кога тужителот дознал или требало да дознае за навредливата или клеветничката изјава и за идентитетот на лицето што ја предизвикало штетата, но не подоцна од една година од денот кога изјавата е дадена пред трето лица.

(2) Ако тужителот умре по започнувањето, но пред завршувањето на постапката со правосилна одлука, неговиот наследник може да ја продолжи постапката во име на умрениот, ако поднесен барање за продолжување на постапката најдоцна во рок од три месеци од смртта на тужителот.

Надлежен суд

Член 21

(1) Надлежен суд за водење на постапката за надоместување на штетата е стварно надлежниот основен суд според местото на извршување на наводата или клеветата.

(2) Ако е наводата или клеветата сторена преку средство за јавно информирање, месно надлежен е судот во кое се наоѓа неговото седиште. Ако неговото седиште е во странство, надлежен е судот на чиешто подрачје се наоѓа седиштето на дистрибутерот на средството за јавно информирање.

Итнаост на постапката

Член 22

(1) Постапката по тужба за утврдување на одговорност за навода или клевета и надоместување на штетата според одредбите на овој закон е итна.

(2) Ако наводата или клеветата е сторена преку средствата за јавно информирање, надлежниот суд е должен постапката да ја започне во рок не подолг од триесет дена од приемот на тужбата.

Привремени судски мерки

Член 23

(1) Со поднесувањето тужба за утврдување на одговорност и надоместување на штетата, оштетениот може да поднесе до надлежниот суд барање за одредување привремени судски мерки што се состојат во:

- 1) запирање на продолженото објавување на навредливи или клеветнички изјави;
- 2) отповикување на навредливи или клеветнички изјави;
- 3) ветување на тужениот дека наводата или клеветата во иднина нема да се повторат.

(2) Барањето треба да содржи основи на верување кои упатуваат на навредливиот или клеветничкиот карактер на изјавата и нејзината штетност за честа и угледот на оштетениот.

(3) Привремена мерка на забрана за натамошно објавување судот ќе донесе само ако е навредливата или клеветничката изјава веќе објавена и ако е основано уверен дека со нејзиното натамошно објавување ќе биде предизвикана непоправлива нематеријална или материјална штета за оштетениот.

(4) Судот ќе одлучи со решение за изрекување на привремена забрана во рок од три дена од доставување на барањето. Забраната се однесува само на конкретната навредлива или клеветничка изјава и на нејзиниот автор.

(5) Судот ќе го одбие барањето од став 1 ако не содржи доволно основи на уверување дека се однесува на навредлива или клеветничка изјава која е штетна за подносителот, или ако судот смета дека во конкретниот случај постојат основи за исклучување на одговорноста за навреда или клевета. Против решението подносителот на барањето има право на жалба до повисокиот суд во рок од три дена од неговото доставување.

5. Преодни и завршни одредби

Член 24

(1) Со денот на влегувањето во сила на овој закон се запираат од извршување правосилно изречените казни или надоместоци на штетата според одредбите на Кривичниот законик или друг закон.

(2) Кривичните или граѓанските постапки за навреда и клевета кои се започнати пред влегувањето во сила на овој закон и не се правосилно завршени се запираат, а тужителот во рок од еден месец од приемот на решението за запирање на постапката може да поведе постапка за утврдување одговорност за навреда или клевета и надоместување на штета според одредбите од овој закон.

(3) Ако постапката за навреда или клевета е правосилно завршена и според одредбите на Кривичниот законик и Законот за кривична постапка е досудена казна или надоместување на штетата, чиешто извршување не започнало пред влегувањето во сила на овој закон или е запрено со примена на став 1 од овој член, оштетениот може да поведе постапка за утврдување одговорност и надоместување на штетата според одредбите на овој закон со поднесување тужба во рок од три месеци од денот на влегувањето во сила на овој закон односно од денот на запирањето на извршувањето.

(4) За навреда или клевета сторена пред влегувањето во сила на овој закон, постапката може да се поведе со поднесување тужба за утврдување на

одговорноста и надоместување на штетата од оштетениот во рок од три месеци од денот кога дознал или требало да дознае за навредливата или клеветничката изјава и за идентитетот на лицето што ја предизвикало штетата, но не подоцна од една година од денот на сторувањето на навредата или клеветата.

Член 25

Овој закон влегува во сила осмиот ден од денот на неговото објавување во “Службен весник на Република Македонија”.